

Přednáška č.11

Vzdělávací politika

Základní pojmy

Vzdělání:

- Je výsledkem procesu vzdělávání a výchovy. Nemá hmotnou podstatu, je jen vlastností člověka a je klasickým příkladem netržního zboží.
- Vertikální struktura – stupně a úrovně vzdělání
- Horizontální struktura – oborové zaměření vzdělání

Kvalifikace:

- Je schopnost vykonávat určitou práci
 - Váže se spíše k výkonu profese
- ▶ Vzdělání je vůči kvalifikaci širším pojmem

Funkce vzdělání

Preventivní funkce:

- ▶ Nástroj sloužící k tomu aby člověk získal zaměstnání

Nápravná funkce:

- ▶ Vzdělání je „lék“ na řadu existujících problémů

Socializační funkce

- ▶ Formování člověka jako společenské osobnosti

Ekonomická funkce:

- ▶ Vzdělání je významným výrobním faktorem
- ▶ Teorie endogenního růstu
- ▶ Roste vzájemná závislost ekonomického růstu a kvality pracovních sil

Funkce vzdělání

Sociálně kulturní funkce:

- ▶ Vztahy a vazby mezi rozvojem vzdělání a řady mimo ekonomických oblastí života společnosti
- ▶ Má vliv na rodinný život, jeho stabilitu, výchovu dětí...

**Vzdělání má strategický význam pro
rozvoj společnosti**

Vzdělávací politika

- ▶ **Vzdělávací politika** je soubor činností, opatření, kterými zejména stát usiluje o optimální naplnění rolí vyplívajících ze vzdělání ve společnosti.

- ▶ **Oblasti vzdělávací politiky:**

- Rozhodování o vzdělávacích institucích
- Přístup ke vzdělávání
- Obsah a cíle vzdělávání
- Způsob financování

- ▶ **Cíl vzdělávací politiky:**

- Zabezpečení rozvoje poznávací a duchovní kapacity populace

- ▶ **Role státu:**

- Vzdělání je typicky netržní zboží, jehož kladné externality jsou financovány převážně ze státních zdrojů

Vzdělávací politika

Principy vzdělávací politiky:

- Princip celoživotního vzdělávání
 - ▶ Motivace k učení je ovlivněna řadou faktorů:
 - Ochota obětovat svůj volný čas k učení
 - Nabídka vzdělávacích aktivit
 - Finanční stránka – náklady na studium
 - Vývoj na trhu práce
 - Postoj člověka ke vzdělání
- Princip rovných šancí ke vzdělávání
- Princip individualizace a diferenciací ve vzdělávání
- Princip internacionalizace ve vzdělávání

Hlavní rysy vzdělávací politiky ČR před rokem 1989

- ▶ Masivní ideologizace školství jako celku
- ▶ Nárůst vzdělání populace
- ▶ Vzdálení se od vzdělávacích systémů ve vyspělých zemích:
 - Vzdělávací systém byl centralizován
 - Stát měl ve vzdělávací politice téměř monopol
 - Základní škola byla nadmíru unifikována
 - Pro střední školy byla příznačná institucionální roztržitost
 - Pro vysoké školy byla typická unifikovanost
 - Podcenění jazykové a počítačové gramotnosti
 - Byl kladen vysoký důraz na znalosti, méně na její uplatňování a poznávání

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

Vzdělávací politiku je žádoucí rozvíjet a měnit v řadě oblastí:

1. Úloha státu a ostatních subjektů ve vzdělávací politice
2. Zajištění spravedlivého přístupu ke vzdělávání a kvality vzdělávacích efektů
3. Financování a efektivnost vynakládání a využívání zdrojů

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

Úloha státu:

- ▶ Ve vzdělávací politice byl odstraněn monopol státu, vznikla řada nestátních subjektů
- ▶ Vytváření pluritního vzdělávacího systému bylo překotným a dynamickým procesem → nerovnováha v míře specializace a všeobecnosti vzdělávání
- ▶ Rozhodování a dozor na celostátních standardech vzdělávání by mělo být v pravomoci státu
- ▶ Autonomie škol po roce 1989

Změny ve vzdělávací politice po roce 1989

- ▶ Normativní způsob financování → orientace na kvantitu
 - Tento způsob určuje jasná pravidla pro rozdělování zdrojů
 - Podporuje demokratické způsoby v řízení škol
 - Školy jsou interesovány na kvantitě, kvalita se normativní metodě vymyká

Vzdělávací systém ČR

Rozdělení

- ▶ Předškolní zařízení
 - Mateřské a speciální mateřské školy
- ▶ Základní školy
 - délka je shodná s povinnou školní docházkou
- ▶ Střední školy
 - Všeobecné nebo odborné vzdělání
 - Typy středních škol:
 - ▶ Gymnázium
 - ▶ Střední odborná škola
 - ▶ Střední odborné učiliště
- ▶ Speciální školy
 - Jsou určeny pro handicapované děti
- ▶ Vyšší odborná škola
 - Radí se do terciární sféry
 - Studium je ukončeno absolutoriem
- ▶ Vysoké školy
 - Bakalářské, magisterské a doktorské studijní programy

Vzdělávací systém ČR

Kompetence Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (MŠMTV):

- ▶ Vytváří právní úpravu pro oblast školství
- ▶ Je zřizovatelem školských zařízení pro výkon ústavní léčby
- ▶ Zřizovateli škol mohou být i:
 - Ministerstvo obrany (vojenské školy)
 - Ministerstvo vnitra (policejní škola, vyšší justiční škola)
- ▶ Určuje principy financování škol
 - Hradí z ústředního rozpočtu mzdy pracovníků školství, poskytuje dotace VŠ, přiděluje granty...

Vzdělávací systém ČR

- ▶ Kompetence krajských úřadů:
 - Jsou zřizovateli středních škol, učilišť, vyšších odborných škol.....
 - Z vlastních rozpočtů poskytují finanční zdroje (mimo mzdy) školám, které zřizují
- ▶ Kompetence obcí:
 - Jsou zřizovateli mateřských a základních škol
 - Hradí ze svých rozpočtů investiční a neinvestiční výdaje (mzdy jsou hrazeny z SR)

Vzdělávací systém ČR

Vysoké školy:

- ▶ Zřizovatelem je parlament
- ▶ Existují vysoké školy veřejné, soukromé a státní (policejní a vojenské)
- ▶ Univerzitní
- ▶ Neuniverzitní
- ▶ Dohled nad VŠ vykonává MŠMTV
- ▶ Jsou financovány vícezdrojově
- ▶ Státní dotace jsou poskytovány ze zákona veřejné VŠ na základě akreditovaných studijních programů

Vzdělávací systém ČR

Samosprávné orgány veřejné vysoké školy:

- ▶ Akademický senát
- ▶ Rektor
- ▶ Vědecká rada
- ▶ Disciplinární komise
- ▶ Správní rada veřejné vysoké školy
- ▶ Kvestor

Vzdělávací systém ČR

Soukromé školy:

- ▶ Novela školského zákona z roku 1990 umožnila vznik soukromých a církevních škol
- ▶ Soukromé VŠ je možné zakládat od r. 1998
- ▶ Může být založena jen právnickou osobou se sídlem v ČR
- ▶ Dotace ze SR je možné poskytnout soukromým VŠ jen pokud se jedná o obecně prospěšnou společnost

Celkové veřejné výdaje na vzdělání jako procento HDP

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
EU 15	:	:	:	5,17 e	5,18 e	5,04 e	5,05 e	5,00 e	4,94 e	:
eurozóna	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
eurozóna (12 zemí)	:	:	:	5,07 e	5,12 e	4,97 e	4,99 e	4,98 e	4,89 e	:
přistupující země	:	:	:	5,29 e	4,95 e	5,02 e	5,04 e	4,98 e	4,86 e	4,93 p
Finsko	7,27	6,85	6,71	6,84	6,95	6,46	6,22	6,22	5,99	6,25 p
Irsko	5,63	5,86	5,9	5,5	5,33	5,15	4,87	4,57	4,36	:
Itálie	5,39	5,43	5,04	4,87	4,86	4,54	4,71	4,8	4,58	4,98 p
Lucembursko	:	:	:	4,26	4	4,11	:	:	:	3,84 p
Německo	:	:	:	4,62	4,8	4,63	4,66	4,58	4,53	:
Nizozemí	5,37	5,19	5,08	5,06	4,99	4,75	4,8	4,77	4,87	4,99 p
Portugalsko	:	:	:	5,37	5,54	5,6	5,62	5,74	5,74	5,89 p
Rakousko	:	:	:	6,17	6,04	5,9	5,84	5,9	5,75	5,82 p
Španělsko	4,77	4,89	4,71	4,66	4,68	4,54	4,49	4,5	4,43	4,42 p
Švédsko	7,98	7,38	7,12	7,22	7,36	7,61	7,7	7,46	7,39	7,32 p
Spojené království	5,16 i	5,21 i	5,16 i	5,04 i	4,83 i	4,66 i	4,58 i	4,41 i	4,41 i	4,54 p
Česká republika	:	5,34	5,41	4,91	4,96	4,71	4,2	4,34	4,38	4,28 p
Estonsko	:	7,05	6,64	7,02	7,27	7,08	6,77	7,37	6,66	6,83 p
Lotyšsko	4,55	6,07	6,12	6,95	6,79	6,66	6,83 i	6,28	5,86	6,39 p
Maďarsko	6,46	6,28	6,13	5,04	4,48	4,61	4,56	4,66	4,54	5,15 p
Polsko	5,37	5,37	4,92	5,5	5,05	5,17	5,42	5,18	5,06	5,42 p
Rumunsko	3,47	3,02	3	3,32	3,55	3,24	4,38 i	3,37	2,89	3,28 p
Slovensko	5,98	4,72	3,9	4,98 i	4,5	4,8	4,51	4,4	4,15	4,03 p
Turecko	3,73	3,74	2,87	2,38	2,57	2,92	3,24	3,08	3,49	3,65 p
USA	4,77	4,77	4,71	4,92	4,71	4,71	4,75	4,79	4,79	5,16 p
Japonsko	3,39	3,49	3,66	3,48	:	3,46	3,47	3,56	3,56	3,59 p

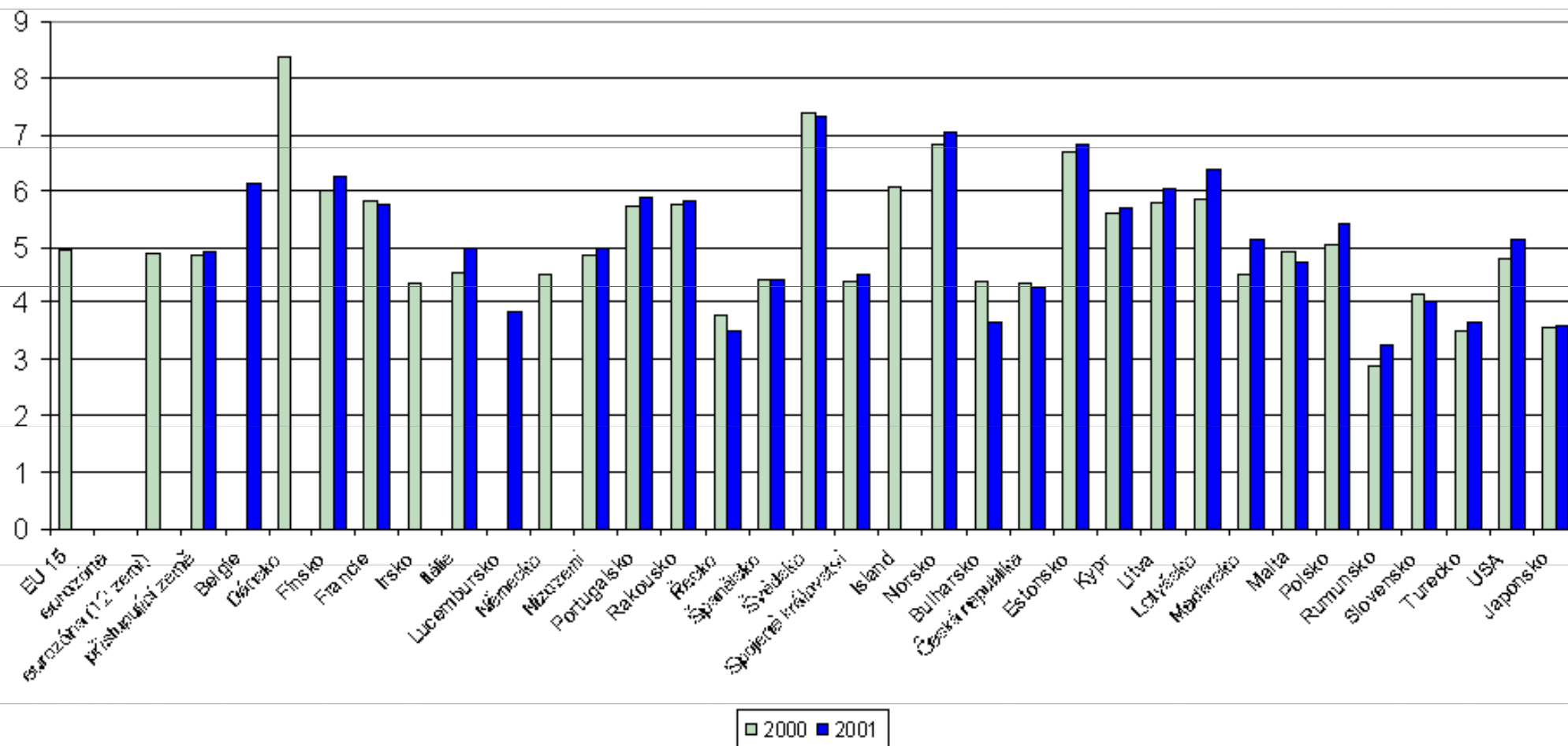
Zdroj: ČSÚ

Celkové veřejné výdaje na vzdělání jako procento HDP

INOVACE A VÝZKUM

Ukazatel II.1: Výdaje na lidské zdroje (veřejné výdaje na vzdělání)

Celkové veřejné výdaje na vzdělání jako procento HDP.

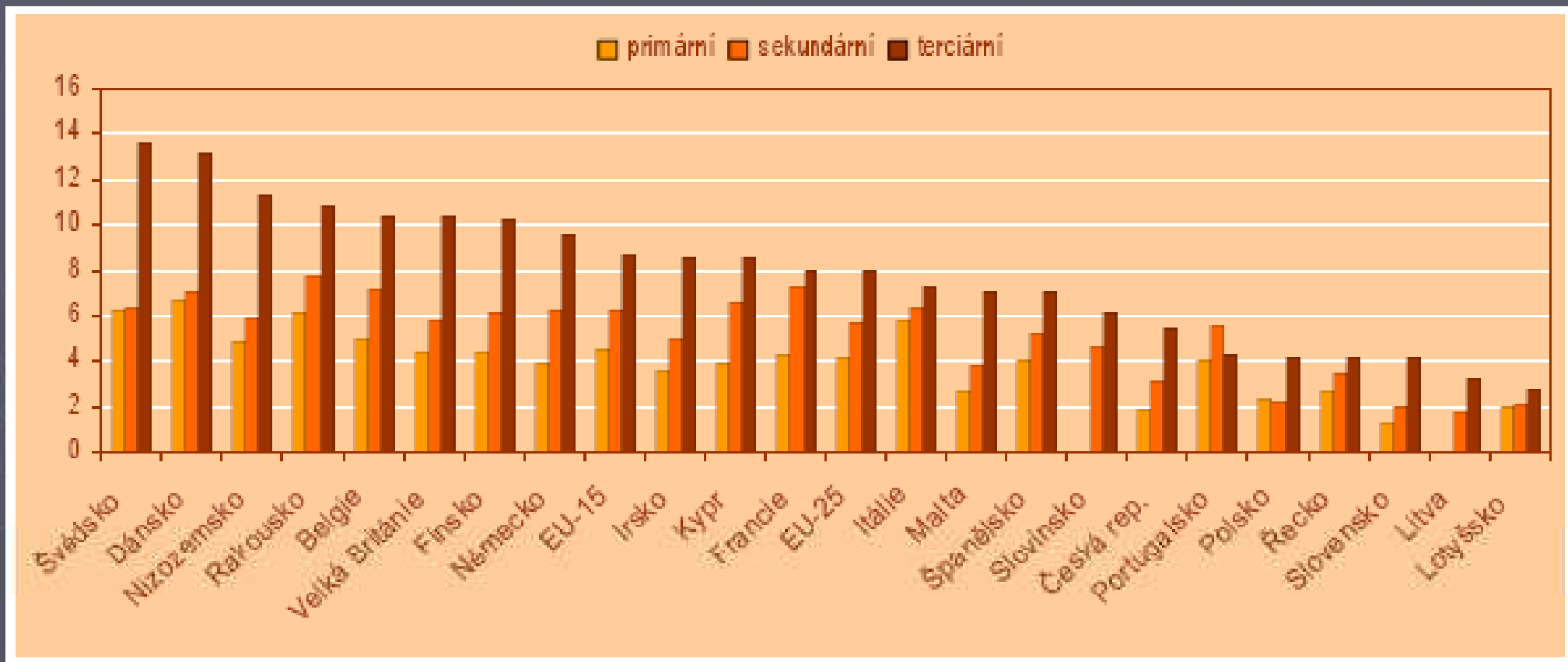
Výdaje státního rozpočtu na výzkum a vývoj v roce 2007 a 2008

(údaje jsou v tis. Kč)	Státní rozpočet 2007				Státní rozpočet 2008			
	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Kryté příjemem ze zahraničních programů	CELKOVÉ VÝDAJE	Institucionální výdaje	Účelové výdaje	Kryté příjemem ze zahraničních programů	CELKOVÉ VÝDAJE
Úřad vlády	15 073	7 970		23 043	16 073	6 970		23 043
Bezpečnostní informační služba		8 802		8 802		9 638		9 638
Ministerstvo zahraničních věcí	14 274	6 779		21 053	14 274	7 423		21 697
Ministerstvo obrany	97 023	371 738		468 941	127 203	348 740		475 943
Národní bezpečnostní úřad	7 000	14 731		21 731	7 000	14 731		21 731
Ministerstvo práce a sociálních věcí	55 395	55 792		111 187	53 735	31 575		85 310
Ministerstvo vnitra	4 000	38 525		42 525	2 780	41 250		44 030
Ministerstvo životního prostředí	220 187	221 752		441 939	224 068	241 218		465 286
Ministerstvo pro místní rozvoj		22 472		22 472		23 546		23 546
Grantová agentura České republiky	30 177	1 500 939		1 531 116	33 910	1 500 800		1 534 710
Ministerstvo průmyslu a obchodu *)	325 000	2 503 249	1 842 000	4 670 249	434 580	2 551 366		2 985 946
Ministerstvo dopravy	28 581	131 507		160 088	28 581	130 256		158 837
Ministerstvo zemědělství	476 595	348 871		825 830	477 159	363 760		840 919
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *)	5 639 374	2 398 000	1 728 379	9 765 753	6 843 572	2 764 200	113 369	9 721 141
Ministerstvo kultury	76 933	19 044		95 977	68 354	23 077		91 431
Ministerstvo zdravotnictví	216 976	901 414		1 118 390	217 082	765 003		982 085
Ministerstvo spravedlnosti						6 000		6 000
Ministerstvo informatiky ***)	8 580	9 400		17 980				
Český úřad zeměměřický a katastrální	28 664			28 664	28 664			28 664
Český báňský úřad		26 064		26 064		26 064		26 064
Akademie věd České republiky **)	4 678 940	938 290		5 617 230	4 624 016	893 598	11 872	5 529 486
Státní úřad pro jadernou bezpečnost	19 200	28 696		47 896	19 200	26 740		45 940
CELKEM	11 942 516	9 554 035	3 570 379	25 066 930	13 220 251	9 775 955	125 241	23 121 447

Celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělání na žáka/studenta v 1 000 PPS

	2000			2001			2002		
	primární	sekund.	terciární	primární	sekund.	terciární	primární	sekund.	terciární
EU-25	3,3 ⁵	5,2 ⁵	7,6 ⁵	3,8 ⁵	5,5 ⁵	7,7 ⁵	4,2 ⁵	5,6 ⁵	7,9 ⁵
EU-15	3,8 ⁵	6,0 ⁵	8,3 ⁵	4,2 ⁵	6,0 ⁵	8,3 ⁵	4,5 ⁵	6,2 ⁵	8,6 ⁵
Belgie	3,8 ^l	6,0 ⁵	9,4 ^l	4,7	7,0	10,3	4,9	7,1	10,4
Česká republika	1,6	2,7	4,5	1,6	2,9	5,0	1,8	3,1	5,4
Dánsko	6,0	7,4 ^l	11,3	6,6	7,4 ^l	13,0	6,7	7,0 ^l	13,1
Estonsko
Finsko	3,9	5,5	9,5	4,2	6,0	8,2	4,4	6,1	10,2
Francie	4,1 ^l	6,9 ^l	7,6 ^l	4,2 ^l	7,2 ^l	7,8 ^l	4,3 ^l	7,3 ^l	8,0 ^l
Irsko	3,0	4,1	9,5	3,3	4,7	8,7	3,6	5,0	8,5
Itálie	5,7	7,2	7,3	5,8	6,3	7,2
Kypr	3,6	6,1	8,6	3,8	6,3	8,8	3,9	6,6	8,5
Litva	1,4	1,6	2,3	..	1,6 ^l	3,0 ^l	..	1,7 ^l	3,2 ^l
Lotyšsko	1,4	1,7	2,8	1,7	1,9	2,8	1,9	2,1	2,8
Lucembursko	6,8 ^l	9,4 ^l
Maďarsko
Malta	2,4 ^l	3,6 ^l	6,0 ^l	2,7 ^l	3,6 ^l	5,9 ^l	2,6 ^l	3,8 ^l	7,0 ^l
Německo	3,6	5,9	9,2	3,7	6,0	9,3	3,9	6,2	9,5
Nizozemsko	3,8	5,2	11,0	4,3	5,7	11,5	4,8	5,9	11,3
Polsko	1,9 ^l	1,6 ^l	2,7	2,2 ^l	1,0 ^l	3,4	2,3	2,2	4,2
Portugalsko	3,3 ^l	4,8 ^l	4,3 ^l	3,7 ^l	5,3 ^l	4,6 ^l	4,0 ^l	5,5 ^l	4,3 ^l
Rakousko	5,7	7,9	8,3	5,9	7,0	9,8	6,1	7,7	10,8
Řecko	2,4 ^l	3,0 ^l	3,8 ^l	2,7 ^l	3,5 ^l	4,1 ^l
Slovensko	1,1	1,6 ^l	4,2 ^l	1,1	1,7 ^l	4,7 ^l	1,3	1,9 ^l	4,1 ^l
Slovinsko	4,3 ^l	7,5	..	4,6 ^l	6,1
Španělsko	3,5	4,6	6,0	3,7	4,8	6,6	4,0	5,2	7,0
Švédsko	5,7	5,7	13,7	5,6	5,7	13,4	6,2	6,3	13,6
Velká Británie	3,4 ^l	4,7 ^l	8,6 ^l	3,9 ^l	5,3 ^l	9,8 ^l	4,4 ^l	5,8 ^l	10,4 ^l

Celkové výdaje na vzdělávací instituce jednotlivých úrovní vzdělání na žáka/studenta v 1 000 PPS

Počet vysokých škol

Počet vysokých škol

	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007
Veřejné vysoké školy	23	24	24	24	24	25	25
(Počet jejich fakult)	111	113	117	117	117	120	125
Státní vysoké školy	4	4	4	4	2	2	2
Soukromé vysoké školy*	8	17	27	28	36	39	38
Celkem vysokých škol	35	45	55	56	62	66	65

*Pouze počet škol, které vykázaly studenty. Počet akreditovaných institucí byl vyšší. (Poskytnuté údaje vždy k 31.10.)

Pramen: ÚIV

Kvalita terciárního vzdělání z hlediska potřeb konkurenceschopné ekonomiky

	2001	2002	2003	2004	2005
EU-25	5,7	5,8	5,8	5,7	5,4
EU-15	5,8	5,9	5,8	5,9	5,6
Belgie	7,3	7,1	7,6	7,6	7,0
Česká republika	5,4	6,0	6,3	5,1	5,7
Dánsko	6,7	6,8	6,8	7,0	6,6
Estonsko	5,9	5,7	5,4	6,1	5,5
Finsko	8,2	8,9	8,7	8,2	8,0
Francie	5,3	6,3	6,1	6,0	5,7
Irsko	8,1	8,0	7,6	7,6	7,5
Itálie	3,9	4,3	4,3	4,1	3,8
Kypr
Litva
Lotyšsko
Lucembursko	3,0	3,4	4,5	4,0	3,5
Maďarsko	7,0	7,0	6,7	6,1	6,1
Malta
Německo	5,5	4,5	4,6	5,1	5,0
Nizozemsko	6,8	7,0	5,3	6,2	6,6
Polsko	4,4	3,9	4,7	5,3	4,3
Portugalsko	4,2	3,9	4,2	4,9	4,0
Rakousko	6,3	7,2	7,3	7,0	6,4
Řecko	4,6	3,9	4,3	4,3	4,1
Slovensko	6,2	6,4	5,9	5,7	5,2
Slovinsko	4,7	5,0	4,5	3,8	3,3
Španělsko	5,5	5,1	5,0	4,7	4,2
Švédsko	6,0	6,3	6,0	6,6	6,0
Velká Eritánie	5,4	5,4	5,2	5,0	5,2

Poznámky: 0 – nejnižší hodnota, 10 – nejvyšší hodnota.

Pramen: IMD: International Competitiveness Year Book.

Otázky

- ▶ Lze ponechat vzdělání výlučně na trhu?
- ▶ V čem spatřujete problémy současné vzdělávací soustavy v ČR?
- ▶ Mělo by být zavedeno školné v terciární sféře vzdělávání?